

การบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐาน
กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
ต่อแนวทางการสร้างความสันติสุข
ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษา :
จังหวัดยะลา, ปัตตานี และนราธิวาส*
CRIMINAL JUSTICE ADMINISTRATION
BASE ON RESTORATIVE FOR
PEACE-BUILDING IN THREE PROVINCE
OF SOUTHERN THAILAND : CASE STUDY
IN YALA, PATTANI AND NARATHIWAT
PROVINCE*

ผศ.ดร.อภิวัฒน์ สมานธิ** รศ.ภาณุ ธรรมสุวรรณ¹,

ผศ.กรกฎ ทองชะไขค², ดร.ศาสดา วิริยานุพงษ์ และวิวัฒน์ ฤทธิมา^{3***}

■ บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจของประชาชนต่อการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2) เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชนต่อการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามแผนยุทธศาสตร์และเพื่อสร้างความสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการนำกระบวนการยุติธรรม

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยแห่งชาติ (งบประมาณเงินแผ่นดิน) ประจำปี 2558 (คำสั่งอนุมัติเลขที่ ROF-2558A10502010)

** อาจารย์ประจำวิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

*** อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์¹, อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์² และอาจารย์ประจำวิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา³ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

เชิงสมานฉันท์ที่มีความเหมาะสมมาใช้ควบคู่กับการบริหารงานยุติธรรมหลักในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ วิธีการดำเนินการวิจัยประกอบด้วย (1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล (2) ดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 3 วิธี คือ 1) เก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้าราชการสายงานยุติธรรม (ตำรวจ, อัยการ, ศาล, ราชทัณฑ์) และประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัดยะลา เก็บข้อมูลจากอำเภอเมืองยะลา และอำเภอยะหา จังหวัดปัตตานี เก็บข้อมูลจากอำเภอเมืองปัตตานี และอำเภอยะรัง จังหวัดนราธิวาส เก็บข้อมูลจากอำเภอเมือง และอำเภอสุไหงปาดี โดยเก็บข้อมูลตามแนวทางการกระจายน้ำหนักของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอตามหลักการทางสถิติรวมทั้งสิ้น 1,200 ราย โดยแบ่งเป็นการเก็บแบบสอบถามจากประชาชน 900 ราย และจากข้าราชการ 300 ราย (โดยแบ่งเก็บจังหวัดละ 400 ราย คือ ประชาชนจำนวน 300 ราย และข้าราชการจำนวน 100 รายตามลำดับ) 2) เก็บแบบสัมภาษณ์เพื่อเป็นการเก็บข้อมูลเชิงลึกโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างข้าราชการสายงานยุติธรรมและประชาชนในพื้นที่วิจัย จำนวน 20 ราย แบ่งออกเป็นข้าราชการตำรวจ 5 ราย ข้าราชการอัยการ 2 ราย ผู้พิพากษา 3 ราย ราชทัณฑ์ 3 ราย และประชาชน, ผู้นำชุมชน 7 ราย 3. จัดเวทีเสวนาระดมความคิดเห็นของประชาชนต่อแนวทางแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดน จำนวน 40 ราย 3) นำผลข้อมูลที่ได้จากการเก็บแบบสอบถาม, การสัมภาษณ์ และการจัดเวทีเสวนาระดมความคิดเห็นของประชาชน วิเคราะห์ เพื่อหา

ค่าเฉลี่ย, สัดส่วนร้อยละ และทดสอบสมมติฐานที่ได้กำหนดไว้ (4) นำผลการวิจัยมาวิเคราะห์ร่วมกับเอกสารงานวิจัยที่ได้ศึกษามา และเขียนรายงานการวิจัยเพื่อเสนอเป็นลำดับต่อไป

ผลจากการดำเนินการวิจัยพบว่า 1) จากการประเมินระดับความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของข้าราชการและประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่าไม่มีความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คิดเป็นร้อยละ 60 จากจำนวนทั้งหมด และจากการเปรียบเทียบพบว่าประชาชนมีความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์น้อยกว่าข้าราชการฯ 2) จากการศึกษาทัศนคติต่อการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามแผนยุทธศาสตร์ พบว่า แผนยุทธศาสตร์ที่ประชาชนเห็นด้วยมากที่สุด (4.24) คือ การใช้ยุทธศาสตร์ที่เน้นการอำนวยความสะดวกตามกรอบทัศนคติการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน (due process model) เติมรูปแบบลำดับรองลงมาคือ ยุทธศาสตร์ด้านการเร่งจัดตั้งคณะกรรมการสอดส่องดูแลการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมตามหลักนิติธรรมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อประสานงานและให้มีการแก้ไขข้อขัดข้องในกระบวนการยุติธรรม (4.22) และ 3) จากการศึกษาทัศนคติต่อการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ต่อแนวทางการสร้างความสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่าแนวทางการสร้างความสันติสุขที่ประชาชน

เห็นด้วยมากที่สุด คือ การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดน (4.13) ลำดับรองลงมาคือ เห็นด้วยต่อการให้ผู้นำทางศาสนาและผู้นำชุมชนและประชาชนเข้ามาเป็นส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ (3.87) ข้อเสนอแนะจากการวิจัย 1. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามแผนยุทธศาสตร์ของกระทรวงยุติธรรมถือเป็นนโยบายที่มีความสำคัญต่อการนำมาใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ แต่ต้องเป็นการดำเนินการทั้งในส่วนของการยุติธรรมหลักและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ควบคู่กันไป 2. ในปัจจุบันปัญหากระบวนการยุติธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ การไม่มีใครกล้ามาเป็นพยานในคดีความมั่นคงทำให้นักพยานหลักฐานลดน้อยลงและไม่สามารถชี้ตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ เพราะกลัวด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนเองและครอบครัว 3. ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับ พรบ.มั่นคง มาตราที่ 21 หากเป็นกรณีการฆ่าผู้บริสุทธิ์หรือการทำร้ายเจ้าหน้าที่ของรัฐ และไม่มีสิ่งใดมายืนยันว่าผู้กระทำผิดจะไม่หวนกลับไปก่อคดีอีก แต่หากเป็นการก่อคดีที่ยังไม่ถึงขั้นฆ่าคนตาย เช่น ผู้ดูดันทาง, วางตะปูเรือใบ, เผากล้องวงจรปิด ฯลฯ สามารถนำผู้กระทำความผิดเหล่านี้เข้าสู่กระบวนการของ พรบ.มั่นคง ตามมาตราที่ 21 ได้

คำสำคัญ: การบริหารงานยุติธรรม; กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์; กฎอัยการศึก; พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์

ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (พรก.ฉุกเฉิน); พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2551 (พรบ.มั่นคง); การสร้างความสันติสุข; สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

■ Abstract

The aims of this research were to 1) examine people awareness about Criminal Justice Administration Base on Restorative in Three Province of Southern Thailand 2) study the attitude of local residents toward Criminal Justice Administration Base on Restorative by strategic Plan for Peace-building in Three Province of Southern Thailand and 3) study guidelines for bring Restorative Justice That is appropriate coupled with main Criminal Justice in Three Province of Southern Thailand. Research procedures included (1) literally review articles and researches, analyze and synthesize information (2) practically get information from the sample using 3 different methods as well as 1). The information obtained from questionnaires was filled out from police, prosecutor official, judge, corrections and local residents in the three southern border provinces. For Yala province, data were collected from Yala and Yaha districts. For Pattani province, data were randomized collected from Pattani and Yarang districts, whereas data from Narathiwat province were obtained from

Narathiwat and Sunghai Padee districts. In this method, data collected by the weight distribution of the sample from each district according to the statistical method are entirely 1,200 revenues, acquiring from 400 revenues per province. Obviously, 900 and 300 questionnaires were filled out by the local residents and government officials. 2) The in-depth information was achieved by interviewing 20 representatives of justice officials and local residents from the three southern border provinces. Those representatives are 5 police officers, 2 prosecutor officials, 3 judge, 3 corrections and 7 local residents and community leaders, respectively. And 3. held seminar mobilize public opinion for resolving conflict in Thailand's three southern provinces from about 40 representatives. 3) The obtained data including questionnaires, the in-depth interviews and held seminar mobilize public opinion were analyzed and expressed as average and percent, then evaluated the hypothesis fitting. 4) The results were subjected to interpret in conjunction with the reviewed literatures. Subsequently, research report was then written for presenting.

The results revealed that 1) examine people awareness about criminal justice Administration base on restorative by the local residents and government officials in three province of Southern Thailand found

that no cognition side criminal justice administration base on restorative, 60 percent from all and From comparison found that people have knowledge side criminal justice administration base on restorative lower than government officials. 2) The attitude study involving in criminal justice administration base on restorative found that criminal justice administration Base on restorative by strategic Plan that people has most agree (4.24), Administration of justice by the framework perspective of protection of fundamental rights of citizens. (due process model) full. Sequence was minor, Strategy to accelerate the establishment of a committee to monitor the implementation of justice based on the rule of law in the area in three province of Southern Thailand For coordinate and to fix of criminal justice crashes. (4.22) and 3) The attitude study involving to criminal justice administration base on restorative for Peace-building in Three Province of Southern Thailand found that guidelines creating peace that most people agree, Bring criminal justice by restorative for use to troubleshooting unrest in in three province of Southern Thailand. (4.13) Sequence was minor, Agree to the religious leaders and community leaders and people coming actively involved in resolving the conflict in the area. (3.87). Suggestions from research, 1. Restorative justice on strategic plan by ministry of

Justice hold The policy that is important to the adoption of resolving conflicts in the area. But be conducted in both Main criminal justice and Restorative justice to concurrently.

2. In the current problem of criminal justice in Three Province of Southern Thailand is no one dared to testify in security crime reduced the weight of evidence make weight testimony is reduced and could not identify offenders bring punish them. Because of fears for safety of life and property of self and family.

3. Most people disagree with State Security Law, statute 21 If this is the case for killing innocent people or injuring Government officials and Nothing to confirm that the offender will not return to crime again. But if that is the lawsuit, not even murder, for example Viewers of origin, putting tack, burned CCTV and etc, can brought the offender these into the process State Security Law statute 21, can be done.

Keyword: Criminal Justice Administration; Restorative; Martial Law Act; Emergency Decree on Public Administration in Emergency Situation (Emergency Decree); State Security Law; Peace-Building; Three Provinces of Southern Thailand

■ ความนำ

จากสภาพปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดขึ้นแทบทุกวัน จนกลายเป็นเรื่อง

ปกติธรรมดาไปเสียแล้วกับคำว่า “เป็นการฆ่าเพื่อสร้างสถานการณ์” ซึ่งทุกคดีที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ว่าจะเป็น ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส แทบทุกคดีไม่สามารถนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมได้แม้แต่คดีเดียว ปัจจัยอาจจะประกอบด้วยหลายสาเหตุที่ไม่สามารถนำผู้กระทำความผิดเหล่านั้นมาลงโทษได้เช่น การไม่มีใครกล้าที่จะมาเป็นพยานชี้ตัวผู้กระทำความผิดในที่เกิดเหตุ หรือชาวบ้านเกิดความระแวงในตัวของข้าราชการในพื้นที่เองว่าหากออกมาให้ปากคำแล้วทางหน่วยงานของรัฐจะขัดทอดว่าเป็นผู้กระทำความผิดเสียเอง ยิ่งเหตุการณ์ความรุนแรงเหล่านี้ไม่สามารถที่จะคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้นได้ก็ยิ่งทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ไม่กล้าที่จะออกมาให้ความจริงกับทางการ หากปล่อยไว้นานวันความขัดแย้งอาจบานปลายกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างประเทศ อันจะนำไปสู่บทสรุปของการแบ่งแยกดินแดน แต่ในปัจจุบันรัฐบาลได้มีการกำหนดให้ใช้กฎหมายพิเศษในพื้นที่ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อนำมาบังคับใช้ตามกระบวนการยุติธรรมของไทย อันประกอบไปด้วย

1. กฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 ซึ่งกำหนดใช้ในทุกพื้นที่ของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 กำหนดใช้ใน 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา คือ อำเภอจะนะ อำเภอนาทวี อำเภอสะบ้าย้อย และอำเภอเทพา

3. พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551 จะประกาศใช้เมื่อสถานการณ์ไม่รุนแรงมากนักในอนาคตต่อไป

จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ประกอบกับการบังคับใช้กฎหมายพิเศษในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้หากมองโดยภาพรวม อาจเห็นได้ว่าสถานการณ์ที่น่าที่จะลดลง เพราะการบังคับใช้กฎหมายพิเศษเหล่านี้ เป็นการมอบอำนาจให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็น ตำรวจ ทหาร หรืออัยการ สามารถจับกุม ผู้ต้องสงสัยได้ทันทีโดยไม่ต้องมีหมายศาล ซึ่งข้อดีคือ สามารถจับบุคคลซึ่งคาดว่าจะกระทำความผิดได้ทันทีและนำมาสอบปากคำ หรือกักตัวเพื่อหาความจริง แต่ในทางกลับกัน อาจเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของประชาชนในพื้นที่ เพราะอย่าลืมว่า ธรรมเนียมประเพณีที่คนในพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม มีความแตกต่างจากพื้นที่ทั่วไป แทนที่จะสามารถแก้ไขปัญหาด้วยความเข้าใจกับชาวบ้านในพื้นที่ได้ แต่กลายเป็นการสร้างความหวาดระแวงให้กับคนในพื้นที่มากขึ้นไปอีก และในระยะยาว การกดดันคนในพื้นที่มากเกินไปก็อาจส่งผลเสียที่ตามมามากกว่าผลดี และจากการที่ได้ศึกษาพบว่าขั้นตอนและวิธีการในการนำผู้กระทำความผิดในคดีอาญามารับโทษมีขั้นตอนดังนี้ คือ เริ่มจากการที่ตำรวจจับกุมผู้กระทำความผิด ส่งให้อัยการเป็นผู้พิจารณา อัยการจะเป็นผู้ตัดสินว่าควรที่จะส่งฟ้องหรือไม่โดยดูจากน้ำหนักของสำนวนคดีที่ส่งมา หากมีน้ำหนักมากพอก็จะส่งเรื่องให้ศาลเป็นผู้ตัดสินคดี และหากศาลตัดสินว่ามีความผิดจริงต้องโทษจำคุก หรือประหารชีวิตก็จะเป็นหน้าที่ราชทัณฑ์ต้องรับผิดชอบต่อไป การจับกุมกรณีผู้ที่ก่อเหตุในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็ต้องขึ้นสู่กระบวนการยุติธรรมเช่นกัน ดังนั้น ผู้ทำการวิจัยมองว่า จะมีความเป็นไปได้หรือไม่ที่เราจะ

ศึกษาแนวทางการบริหารงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับประเพณี และวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น โดยจะเป็นการลดขั้นตอนของการนำผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมหลัก และอาจจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการประนีประนอม และความเข้าใจกันของเจ้าหน้าที่ของรัฐและคนไทยเชื้อสายมุสลิมในสามจังหวัดชายแดน เป็นการสร้างให้เกิดความสามัคคีของคนในชาติ และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขต่อไปในอนาคตและจากปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตลอดระยะเวลา 8 ปีที่ผ่านมา ทำให้เกิดความเสียหายในชีวิตและทรัพย์สินของคนเป็นจำนวนมาก และที่ปฏิเสธไม่ได้คือ เป็นการสร้างให้เกิดความขัดแย้งทางด้านเชื้อชาติ และศาสนา มากขึ้นจนกลายเป็นปัญหาความขัดแย้งภายในประเทศ ซึ่งแท้ที่จริงแล้วปัญหาที่เกิดขึ้นจริง อาจไม่ได้มีความรุนแรงมากอย่างที่คิด โดยเฉพาะเมื่อลงไปสัมผัสกับประชาชนในท้องถิ่น ประกอบกับกระบวนการยุติธรรมเข้ามามีส่วนในการตัดสินคดีผู้กระทำความผิดทางอาญาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ตั้งแต่ขั้นตอนการจับกุมผู้กระทำความผิดโดยตำรวจ และส่งให้อัยการเป็นผู้พิจารณาว่าจะส่งสำนวนขึ้นฟ้องศาลหรือไม่ ต่อด้วยกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาล และสิ้นสุดที่ราชทัณฑ์ ซึ่งหากเราสามารถนำเอากฎหมายพิเศษที่มีความเหมาะสมนำมาใช้ในพื้นที่สามจังหวัด และไม่ก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมไปถึงการสร้างสมานฉันท์ให้กับคนในชาติน่าจะเป็นทางออกที่ดีที่สุด อีกประการในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้คณะผู้วิจัยต้องการศึกษาถึงกรอบทักษะการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน

(due process model) ด้วยเช่นกัน และจากการที่ได้เป็นอาจารย์สอนมหาวิทยาลัยทักษิณ ทำให้เกิดคำถามกับตนเองในฐานะที่เป็นคนได้ว่าจะมีแนวทางใดบ้างที่เหมาะสมที่สุดกับการแก้ไขปัญหาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ควบคู่ไปกับการกำหนดใช้กระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีความเหมาะสมกับประเพณี และวัฒนธรรมของคนในสามจังหวัด เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข จากที่กล่าวมาจะพบว่าในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมมีหลายวิธีที่จะสามารถลดความรุนแรง และเป็นการสร้างให้เกิดความปรองดองของคนในชาติ ประกอบกับกระผมได้ศึกษามาในด้านกระบวนการยุติธรรม จึงอยากที่จะนำความรู้ที่ได้ศึกษามา เพื่อหาคำตอบว่าจะมีแนวทางใดบ้างในการนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาสร้างให้เกิดสันติสุข แทนที่จะเป็นการสร้างให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในท้องถิ่น งานวิจัยชิ้นนี้อาจจะนำไปสู่การหาทางออกของการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ระหว่างคนในท้องถิ่น ชำราชกร ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ หรือศาสนาใด

■ วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจของประชาชนต่อการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชนต่อการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามแผนยุทธศาสตร์ และเพื่อสร้างความสันติสุขในสามจังหวัด

ชายแดนภาคใต้

3. เพื่อศึกษาแนวทางการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีความเหมาะสมมาใช้ควบคู่กับการบริหารงานยุติธรรมหลักในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

■ วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ต่อแนวทางการสร้างความสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” (กรณีศึกษา: จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส) เป็นการศึกษาวิจัยในรูปแบบผสมผสานประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยมีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (documentary research) โดยทำการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร บทความ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำความรู้ที่ได้จากเอกสารเหล่านั้นมาสร้างกรอบความคิด และสร้างเครื่องมือในการศึกษาภาคสนามต่อไป

2. ศึกษาในภาคสนาม (field research) จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร นำความรู้ที่ได้มาสร้างแบบสอบถาม (questionnaire) แล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ในเขตอำเภอ นาทวี จังหวัดสงขลา จากนั้นจึงนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขและนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์มาเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ทำการสัมภาษณ์ (interview) กลุ่มตัวอย่าง และดำเนินการจัดเวทีเสวนาระดมความคิดเห็นของประชาชนเพื่อร่วมกันวิเคราะห์และหาทางออก

ของปัญหางานวิจัย ทั้ง 3 ประการจึงเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย และการดำเนินการวิจัยสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการสายงานกระบวนการยุติธรรม คือ ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ และประชาชนทั่วไปที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส

2. การกำหนดขนาดตัวอย่าง แบ่งออกได้ 2 ขั้นตอน คือ

2.1 การกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้หลักการของ Yamane's ด้วยความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน ± 5 ความมีนัยสำคัญ 0.05 อธิบายรายละเอียดดังนี้

$$\text{เมื่อ } n_p = \frac{NZ^2 P(1-P)}{NE^2 + Z^2 P(1-P)}$$

N = ขนาดของประชากรในแต่ละจังหวัด

Z = 1.96 (จากตาราง Z-test เมื่อกำหนดให้ $\alpha = 0.05$ และระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95)

P = 0.5 ค่าสัดส่วนของประชากร

E = 0.05 (ขนาดของความคลาดเคลื่อน)

n_p = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

ดังนั้น จากการคำนวณจะได้ขนาดตัวอย่างในแต่ละจังหวัด ดังนี้

จังหวัด	ขนาดประชากร	ขนาดตัวอย่าง
ยะลา	480,809	400
ปัตตานี	655,259	400
นราธิวาส	765,621	400
รวม	1,901,689	1,200

การเก็บแบบสอบถามจะเก็บจากประชาชนจำนวน 900 ราย และข้าราชการสายงานยุติธรรมจำนวน 300 ราย (แบ่งเก็บจังหวัดละ 400 ราย คือประชาชนจำนวน 300 ราย และข้าราชการจำนวน 100 ราย) ส่วนการสัมภาษณ์ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายจำนวน 20 ราย โดยแบ่งเป็นข้าราชการตำรวจจำนวน 5 ราย, พนักงานอัยการ จำนวน 2 ราย ผู้พิพากษา จำนวน 3 ราย ข้าราชการราชทัณฑ์จำนวน 3 ราย และประชาชนและผู้นำชุมชนจำนวน 7 ราย ที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องที่จะศึกษาในเชิงลึก

2.2 วิธีการสุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบ 3 ขั้นตอน (All Location of Sample Size in Three-Stage Sampling) อธิบายคือ การกำหนดขนาดตัวอย่างในแต่ละพื้นที่วิจัยให้มีสัดส่วนตามขนาดประชากร

Stage 1 : สุ่มตัวอย่างแบบเลือกกลุ่ม (Purposive Selection) คือ การสุ่มกลุ่มตัวอย่างของข้าราชการสายงานยุติธรรม และกลุ่มของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่เนื่องด้วยเป็นพื้นที่เสี่ยงภัยจึงกำหนดให้เป็นไปตามความเหมาะสมของคณะผู้วิจัย คือ ในแต่ละจังหวัดจะเก็บแบบสอบถามจากประชาชน จำนวน 300 ราย และข้าราชการสายงานยุติธรรมจำนวน 100 ราย

Stage 2 : สุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) คือ การสุ่มอำเภอที่จะใช้ในการศึกษามาให้ได้จังหวัดละ 2 อำเภอ ผลจากการสุ่มตัวอย่าง คือ จังหวัดยะลา ทำการศึกษาในเขตอำเภอเมืองยะลา และอำเภอยะหา จังหวัดปัตตานี ทำการศึกษาในเขตอำเภอเมืองปัตตานี และอำเภอยะรัง จังหวัดนราธิวาส ทำการศึกษา

ในเขตอำเภอเมืองนราธิวาส และอำเภอสู่ไหงปาดี

Stage 3 : สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งพวก (stratified random sampling) คือ เนื่องจากในแต่ละอำเภอมีขนาดของประชากรที่ไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้นจำเป็นต้องหาขนาดตัวอย่างของแต่ละอำเภอในแต่ละจังหวัดให้เหมาะสมกับขนาดของประชากร

$$\text{สูตรคำนวณ คือ } n_i = \frac{N_i}{N} \times 400$$

เมื่อ n_i คือ ขนาดตัวอย่างในแต่ละอำเภอ
 N_i คือ ขนาดประชากรในแต่ละอำเภอ
 N คือ ขนาดประชากรในแต่ละจังหวัด
 ดังนั้นจึงสามารถกำหนดขนาดตัวอย่างในแต่ละอำเภอของแต่ละจังหวัดได้ดังนี้

ขนาดตัวอย่างของแต่ละอำเภอที่ใช้ในการวิจัย

จังหวัด	อำเภอ	ประชากรแต่ละอำเภอ	ขนาดตัวอย่าง
ยะลา	เมือง	159,983	297
	ยะหา	55,028	103
	รวม		400
ปัตตานี	เมือง	121,517	234
	ยะรัง	85,641	166
	รวม		400
นราธิวาส	เมือง	119,328	273
	สู่ไหงปาดี	54,932	127
	รวม		400
รวม	6 อำเภอ		1,200

3. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย ผู้ทำการวิจัยได้แบ่งเครื่องมือที่จะใช้ในการศึกษาและเก็บข้อมูลออกเป็น 3 ประเภท คือ

3.1 แบบสอบถาม

3.2 แบบสัมภาษณ์

3.3 การจัดเวทีเสวนาระดมความคิดเห็นของประชาชน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 ศึกษาจากวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นกรอบในการสร้าง

แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

4.2 สร้างแบบสอบถามนำเสนอผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม และทำการทดสอบย่อยพื้นที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ราย ในพื้นที่อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา โดยการดำเนินการเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. ให้ทางผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบวัดความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัยว่าสามารถวัดได้หรือไม่ (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือและวิธีการ คือ รศ.พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์ และ

พล.ต.ต.ดร.กฤษกร พลัทธิญญวงศ์ จากการทดสอบค่า IOC ที่ได้มีค่าเท่ากับ 0.96 ถือว่าผ่านเกณฑ์การทดสอบ

2. นำข้อมูลที่มีการปรับปรุงแล้วไปทดสอบเพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Try-Out Reliability Analysis) ได้ผลการทดสอบ 0.82 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์การทดสอบ จึงนำเครื่องมือที่ใช้ทดสอบ คือแบบสอบถามมาใช้เก็บข้อมูล

4.3 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว แจกให้กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษทำการกรอกแบบสอบถาม

4.4 ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยเลือกจากบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารงานยุติธรรม กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ตลอดจนแนวทางการสร้างความสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ได้มากที่สุด

4.4 ดำเนินการจัดเวทีเสวนาระดมความคิดเห็นของประชาชน โดยจัดขึ้นที่ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานีร่วมกับประชาชนในพื้นที่

■ ผลบอบการวิจัย

1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

อายุเฉลี่ยอยู่ที่ 30.92 ปี อายุน้อยที่สุด คือ 15 ปี อายุมากที่สุด คือ 63 ปี ผู้ทำการศึกษได้แบ่งช่วงอายุ โดยส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุอยู่ในช่วงอายุ 40 ปี และจากศึกษาพบว่าค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 9.11 แสดงว่าอายุผู้ตอบแบบสอบถามมีช่วงอายุที่ห่างกันค่อนข้างมาก ด้านศาสนา พบว่าโดยส่วนใหญ่

นับถือศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีจำนวนทั้งสิ้น 674 คน คิดเป็นร้อยละ 56.2 ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่นับถือศาสนาพุทธมาจำนวนรองลงมา มีจำนวนทั้งสิ้น 524 คน คิดเป็นร้อยละ 43.7 ด้านระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ พบว่าโดยเฉลี่ยประชาชนอาศัยอยู่ในพื้นที่อยู่ที่ 19.9 ปี แสดงว่าโดยส่วนใหญ่ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามเป็นคนดั้งเดิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นส่วนใหญ่ ด้านภูมิลำเนา พบว่าโดยส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามจะเป็นคนที่อาศัยอยู่ในภูมิลำเนาเดิมของแต่ละจังหวัด เช่น ในจังหวัดนราธิวาสมีผู้ภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดนราธิวาสจำนวน 378 คน คิดเป็นร้อยละ 31.5 จากจำนวนทั้งหมด ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่มาจากจังหวัดอื่นๆ เช่น สงขลา พัทลุง พะเยา ฯลฯ มีเพียงร้อยละ 8.7

2) ศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจต่อการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

จากการประเมินระดับความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยเป็นการทดสอบระดับความรู้ความเข้าใจของประชาชนและข้าราชการจากจำนวนทั้งสิ้น 1,200 ราย ด้วยวิธีการตอบข้อคำถามจำนวน 7 ข้อ (กำหนดให้ผู้ที่ถือว่ามีความรู้ความเข้าใจต้องตอบถูกมากกว่า 3.5 คะแนน) แล้วนำผลคะแนนที่ได้จากการตอบข้อคำถามมาวิเคราะห์จากการประมวลผลทาง SPSS พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ที่ 3.34 คะแนนสรุปว่า กลุ่มตัวอย่างข้าราชการและประชาชนจำนวน 1,200 ราย ไม่มีความรู้ความเข้าใจด้าน

การบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คิดเป็นร้อยละ 60 หรือคิดเป็นจำนวน 720 ราย ซึ่งถือว่ามีความรู้ความเข้าใจเกินครึ่งหนึ่งของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ส่วนผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจมีเพียงร้อยละ 40 คิดเป็นจำนวน 480 ราย และจากการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มข้าราชการและประชาชน พบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์น้อยกว่าข้าราชการ โดยพบว่าประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเพียงร้อยละ 31.5 หรือคิดเป็นจำนวน 284 ราย จากจำนวนกลุ่มประชาชน 900 ราย ส่วนข้าราชการมีความรู้ความเข้าใจคิดเป็นร้อยละ 65.3 หรือคิดเป็นจำนวน 196 ราย จากกลุ่มข้าราชการทั้งหมด 300 ราย ซึ่งข้าราชการมีระดับความรู้ความเข้าใจมากกว่าประชาชนถึงร้อยละ 33.8 เมื่อเทียบสัดส่วนกัน และเช่นเดียวกันในกลุ่มผู้ที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจพบว่าข้าราชการไม่มีความรู้ความเข้าใจเพียงร้อยละ 34.7 ส่วนประชาชนไม่มีความรู้ความเข้าใจมากถึงร้อยละ 68.5 อาจสรุปได้ว่าข้าราชการสายงานยุติธรรมมีความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มากกว่าประชาชน

3) ศึกษาทัศนคติต่อการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามแผนยุทธศาสตร์

จากการประเมินระดับทัศนคติการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามแผนยุทธศาสตร์ โดยการให้กลุ่มตัวอย่างตอบข้อคำถามจำนวน 10 ข้อคำถาม

แล้วนำผลคะแนนที่ได้จากการตอบคำถามมาประเมินระดับทัศนคติสามารถอธิบายได้

1. ยุทธศาสตร์ที่เน้นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมตามกรอบทัศนคติการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน (due process model) เติมรูปแบบ พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเท่ากับ 4.24 แสดงว่า **มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด** และถือเป็นยุทธศาสตร์ที่ประชาชนเลือกตอบมากที่สุดอันดับที่ 1 จากจำนวนยุทธศาสตร์ทั้งหมด 10 ข้อ

2. ยุทธศาสตร์ด้านการจัดทำคู่มือให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่และขั้นตอนการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเป็น 2 ภาษา คือภาษาไทยและภาษามลายูและมีคู่มือให้กับเจ้าหน้าที่ในการดำเนินการตรวจค้นตัวบุคคลสถานที่และวัตถุที่อาจละเมิดความเชื่อทางศาสนา พบว่าค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเท่ากับ 3.87 แสดงว่า **มีความคิดเห็นในระดับมาก** และถือว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่ประชาชนเลือกตอบมากเป็นอันดับที่ 3

3. ยุทธศาสตร์ด้านการเร่งจัดตั้งคณะกรรมการสอดส่องดูแลการดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามหลักนิติธรรมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อประสานงานและให้มีการแก้ไขข้อขัดข้องในกระบวนการยุติธรรม พบว่าค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเท่ากับ 4.22 แสดงว่า **มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด** และถือว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่ประชาชนเลือกตอบมากเป็นอันดับที่ 2 จากการเลือกตอบของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีความใกล้เคียงกับยุทธศาสตร์ข้อที่ 1 คือ ใช้ยุทธศาสตร์ที่เน้นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมตามกรอบทัศนคติการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน (due process model)

เต็มรูปแบบ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.24 ด้วยเช่นกัน

4. ยุทธศาสตร์ด้านการเปิดให้มัลโกช่วยเหลือผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ยากจนที่ต้องการขออนุญาตปล่อยตัวชั่วคราวทั้งในด้านของคำแนะนำและเงินกองทุนสนับสนุน พบว่าค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเท่ากับ 3.84 แสดงว่า **มีความคิดเห็นในระดับมาก** ถือเป็นยุทธศาสตร์ที่ประชาชนเลือกตอบมากเป็นอันดับที่ 4

5. ยุทธศาสตร์ด้านการแสดงให้เกิดความกระจ่างชัดว่ารัฐไม่ได้เลือกปฏิบัติหรือละเลยในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยเร่งดำเนินคดีเจ้าหน้าที่รัฐที่กระทำผิดเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไปที่กระทำความผิด พบว่าค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเท่ากับ 3.73 แสดงว่า **มีความคิดเห็นในระดับมาก** และถือเป็นยุทธศาสตร์ที่ประชาชนเลือกตอบมากเป็นอันดับที่ 10

6. ยุทธศาสตร์ด้านควรมีการขอโทษต่อความผิดพลาดที่เกิดขึ้นและเยียวยาความเสียหายให้กับผู้เสียหายทั้งผู้เสียหายโดยตรงและโดยอ้อม พบว่าค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเท่ากับ 3.75 แสดงว่า **มีความคิดเห็นในระดับมาก** ถือเป็นยุทธศาสตร์ที่ประชาชนเลือกตอบมากเป็นอันดับที่ 8

7. ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลโดยประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการให้รางวัลและลงโทษเจ้าหน้าที่ พบว่าค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเท่ากับ 3.74 แสดงว่า **มีความคิดเห็นในระดับมาก** ถือเป็นยุทธศาสตร์ที่ประชาชนเลือกตอบมากเป็นอันดับที่ 9

8. ยุทธศาสตร์ด้านการผลักดันให้ภาคประชาสังคมจัดตั้ง “หน่วยพิทักษ์ยุติธรรม” ซึ่งประกอบด้วยบุคคลจากหลายฝ่ายทั้งภาค

เอกชนภาครัฐและประชาชนที่มีความสนใจเพื่อทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือ ติดตามตรวจสอบเสนอแนะการดำเนินกระบวนการยุติธรรม พบว่าค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเท่ากับ 3.76 แสดงว่า **มีความคิดเห็นในระดับมาก** ถือเป็นยุทธศาสตร์ที่ประชาชนเลือกตอบมากเป็นอันดับที่ 7

9. ยุทธศาสตร์ด้านการนำเรื่องของคุตบะฮ์ วันศุกร์ (การเทศนาธรรมประจำสัปดาห์โดยอิหม่าม) มาใช้ในการป้องกันปัญหาอาชญากรรมและการกระทำผิดในชุมชน พบว่าค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเท่ากับ 3.78 แสดงว่า **มีความคิดเห็นในระดับมาก** ถือเป็นยุทธศาสตร์ที่ประชาชนเลือกตอบมากเป็นอันดับที่ 6

10. ยุทธศาสตร์ด้านการเปิดพื้นที่ให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมในฐานะ “เยาวชนยุติธรรม” พบว่าค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเท่ากับ 3.84 แสดงว่า **มีความคิดเห็นในระดับมาก** และถือเป็นยุทธศาสตร์ที่ประชาชนเลือกตอบมากเป็นอันดับที่ 4

จากการศึกษาที่คณะต่อการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามแผนยุทธศาสตร์ทั้ง 10 ข้อ พบว่า แผนยุทธศาสตร์ที่ประชาชนเห็นด้วยในลำดับที่ 1 คือ การใช้ยุทธศาสตร์ที่เน้นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมตามกรอบทศนะการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน (due process model) เต็มรูปแบบ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับมากที่สุด (4.24) ลำดับรองลงมาคือ ยุทธศาสตร์ด้านการเร่งจัดตั้งคณะกรรมการสอดส่องดูแลการดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามหลักนิติธรรมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อประสานงานและ

ให้มีการแก้ไขข้อขัดข้องในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับมากที่สุดเช่นกัน (4.22) ดังนั้นแสดงว่า ประชาชนในพื้นที่มีความต้องการให้มีการใช้กระบวนการยุติธรรมในพื้นที่แต่ต้องอยู่บนพื้นฐานของการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน และอีกประการคือ ควรมีการเร่งจัดให้มีคณะกรรมการสอดส่องดูแลการดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามหลักนิติธรรมในพื้นที่ และจากการดูการตอบของประชาชนในข้อคำถามทั้ง 10 ข้อ ตามแผนยุทธศาสตร์จะเห็นได้ว่าประชาชนมีความคิดเห็นในระดับมากถึงมากที่สุดทั้ง 10 ยุทธศาสตร์ ดังนั้นแผนยุทธศาสตร์ของกระทรวงยุติธรรมที่ได้ดำเนินการมานั้นอาจสรุปได้ในเบื้องต้นว่า ประชาชนเห็นด้วยที่จะให้ดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์เพื่อแก้ไขปัญหาคอขวดไม่สงบในสามจังหวัดชายแดน

4) ศึกษาทัศนคติต่อการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อการสร้างควมสันติสุขในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการประเมินระดับทัศนคติการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อการสร้างควมสันติสุขในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการให้กลุ่มตัวอย่างตอบข้อคำถามจำนวน 14 ข้อคำถาม แล้วนำผลคะแนนที่ได้จากการตอบคำถามมาประเมินระดับทัศนคติสามารถอธิบายได้ดังนี้

จากการศึกษาทัศนคติต่อการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ต่อแนวทางการสร้างควมสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้ง 14 ข้อ พบว่าแนวทางการสร้างควมสันติสุขที่ประชาชน

เห็นด้วยในลำดับที่ 1 คือ เห็นด้วยต่อการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับมาก (4.13) ลำดับรองลงมาคือ เห็นด้วยต่อการให้ผู้นำทางศาสนาและผู้นำชุมชนและประชาชนเข้ามาเป็นส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับมากที่สุดเช่นกัน (3.87) ส่วนลำดับสุดท้ายที่ประชาชนเห็นด้วยน้อยที่สุด (ลำดับที่ 14) คือ ปัญหาในสามจังหวัดชายแดนใต้จะจบได้ด้วยการเจรจากลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับปานกลาง (3.13) อาจเป็นไปได้ว่าในปัจจุบันรัฐบาลอาจยังไม่มีมติชัดเจนในการเจรจา และกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบที่ออกมาเจรจาไม่ใช่กลุ่มที่แท้จริงในการก่อความไม่สงบ ผู้วิจัยมองว่าในปัจจุบันการดำเนินการก่อความไม่สงบเป็นเรื่องที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจะสามารถสั่งการหรือกลุ่มแนวร่วมได้ทั้งหมด ในสามจังหวัดชายแดน เพราะในปัจจุบันกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบมีการดำเนินการที่เป็นเอกภาพของตนเองในแต่ละจังหวัดแต่ละพื้นที่ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากมากที่จะดำเนินการให้รับฟังหรือเชื่อฟังคำสั่งใครคนใดคนหนึ่งเพื่อให้เป็นตัวแทนในการเข้าสู่การเจรจากับรัฐจากการศึกษาอาจสรุปได้ในเบื้องต้นว่า ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ประชาชนเห็นด้วยอย่างยิ่งที่จะให้มีการนำเอาแนวทางกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เข้ามาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาคอขวดในพื้นที่ และประการต่อมาคือ เห็นด้วยต่อการให้ผู้นำศาสนา และผู้นำชุมชนและประชาชนเข้ามาเป็นส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ ส่วนที่

ประชาชนยังไม่มั่นใจนั้นคือ แนวทางการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาเพราะ รัฐยังไม่มีความชัดเจนและไม่มั่นใจว่ากลุ่มผู้ก่อความไม่สงบที่จะมาเจรจาด้วยนั้นจะเป็นกลุ่มตัวแทนที่จะสามารถหยุดการก่อความไม่สงบในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

5) เพื่อศึกษาทัศนคติต่อปัญหาความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน

จากการประเมินระดับทัศนคติต่อปัญหาความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน โดยการให้กลุ่มตัวอย่างตอบข้อคำถามแล้วนำผลคะแนนที่ได้จากการตอบคำถามมาประเมินระดับทัศนคติสามารถอธิบายได้

1. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ต่อการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดด้านคดีความมั่นคงเข้าสู่แนวทางการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อให้กลับใจหรือต้องเข้าสู่การพิจารณาตามกระบวนการในชั้นศาลเพื่อตัดสินโทษเพียงสถานเดียวแล้วค่อยลดหย่อนโทษในภายหลัง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 53.8 เห็นด้วยต่อแนวทางการให้โอกาสแก่ผู้หลงผิดได้กลับใจในการกระทำผิดคดีความมั่นคงเข้าสู่แนวทางการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ส่วนที่ไม่เห็นด้วย เพราะมองว่าคดีอาญาไม่สามารถยอมความได้และการกระผิดในลักษณะมีเจตนาฆ่าให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายไม่ควรได้รับการยกโทษให้ มีความคิดเห็นคิดเป็นร้อยละ 25.5 และที่ไม่เห็นด้วยเพราะคดีอาญาไม่สามารถยอมความได้ มีความคิดเห็นคิดเป็นร้อยละ 16 ดังนั้นแสดงว่า ประชาชนในพื้นที่ที่ยังมองว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ยังเป็นทางออกของการแก้ไขปัญหา และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ควรเปิดโอกาสให้ผู้หลงผิดได้กลับตัวกลับใจ และหากเปรียบเทียบรายกลุ่มพบว่าทั้งข้าราชการ

และประชาชนมีทัศนคติที่เหมือนกันคือ เห็นด้วยต่อการเปิดโอกาสให้ผู้หลงผิดได้กลับตัวกลับใจ โดยคิดเป็นร้อยละ 53.3 และ 54 ตามลำดับ

2. ท่านมีทัศนคติอย่างไรต่อการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ควรใช้เพื่อการปรามไม่ให้เกิดการกระทำผิดโดยผู้นำชุมชน หรือผู้นำทางศาสนา มากกว่าที่จะมาใช้ในการยกเว้นโทษทางคดีอาญา กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 29.5 ส่วนที่ไม่เห็นด้วย เพราะหากเกิดคดีความมั่นคงถึงขั้นฆ่าคนตายแล้วไม่ควรนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นลำดับรองลงมา คิดเป็นร้อยละ 26 และหากเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มพบว่า กลุ่มข้าราชการเห็นว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ควรใช้เพื่อการปรามไม่ให้เกิดการกระทำผิดโดยผู้นำชุมชน หรือผู้นำทางศาสนา มากกว่าที่จะมาใช้ในการยกเว้นโทษทางคดีอาญา มีสัดส่วนที่มากกว่ากลุ่มตัวอย่างประชาชน ซึ่งเห็นด้วยเพียงร้อยละ 27.1 แสดงว่าการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในพื้นที่อาจใช้ได้เพียงเพื่อการปรามโดยผู้นำศาสนาและผู้นำชุมชน เพื่อไม่ให้มีการกระทำผิด มากกว่าที่จะใช้เพื่อการยกเว้นโทษทางคดีอาญา

3. ท่านคิดว่าการบริหารงานยุติธรรมโดยใช้แนวทางการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของรัฐในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นถือเป็นแนวทางที่ดำเนินมาถูกทางแล้วหรือยัง พบว่า กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่ตอบว่าดำเนินการมาถูกทางแล้ว เพราะ

สถานการณ์ในปัจจุบันดีขึ้นมาก คิดเป็นร้อยละ 41 และที่ตอบว่าจะถูกทาง เพราะสถานการณ์ดีกว่าที่ผ่านมาแต่ยังแก้ไขปัญหาก็ไม่หมด คิดเป็นร้อยละ 23.5 จากข้อคำถามในประเด็นนี้ ผู้วิจัยคิดว่าประชาชนในพื้นที่มองว่าการบริหารงานยุติธรรมโดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ดำเนินการมาถูกทางแล้ว และประชาชนมีความพอใจต่อการบริหารงานยุติธรรมในพื้นที่ปัจจุบันโดยเฉพาะมาตรการในการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อแก้ไขปัญหาในสามจังหวัดชายแดน ซึ่งหากเปรียบเทียบรายกลุ่มพบว่าทั้งประชาชนและข้าราชการเห็นด้วยว่ามาถูกทางแล้วทั้งสองกลุ่มโดยมีความคิดเห็นที่ใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 42.2 และ 37.3 ตามลำดับเช่นกัน

4. ในอนาคตท่านคิดว่าปัญหาความไม่สงบในพื้นที่มีแนวโน้มที่จะสงบลงได้ด้วยแนวทางการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้หรือไม่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าในอนาคตมีความเป็นไปได้มากที่ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่มีแนวโน้มที่จะสงบลงได้ด้วยแนวทางการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คิดเป็นร้อยละ 47.5 ซึ่งถือว่าสูงมากเมื่อเทียบกับคำตอบข้ออื่น ๆ หรืออาจกล่าวได้ว่าเกือบครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างที่เลือกตอบลำดับรองลงมาที่ตอบว่ามีความเป็นไปได้เพราะเป็นปัญหาที่มีมานานแต่อาจต้องใช้เวลาในการแก้ไขปัญหาและความจริงจังจากรัฐบาลที่มีต่อประชาชน คิดเป็นร้อยละ 24.2 และหากรวมสัดส่วนที่ตอบว่ามีความเป็นไปได้มากและมีความเป็นไปได้เข้าด้วยกัน พบว่า มีมากถึงร้อยละ 71.4 ที่ตอบว่า ปัญหาความขัดแย้งใน

พื้นที่สามารถจบลงได้ด้วยการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการแก้ไขปัญหา และจากการเปรียบเทียบรายกลุ่มพบว่ากลุ่มประชาชนและข้าราชการโดยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันคือ คิดว่ามีความเป็นไปได้มาก เพราะปัญหาได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้นมาโดยตลอดโดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้ผู้หลงผิดได้กลับตัวกลับใจ คิดเป็นร้อยละ 46.9 และ 48 ตามลำดับเช่นเดียวกัน

6) ข้อค้นพบจากการจัดเวทีเสวนาระดมความคิดเห็นของประชาชน

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “การบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ต่อแนวทางการสร้างความสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” : กรณีศึกษา จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส” คณะผู้วิจัยได้จัดเวทีเสวนาเพื่อระดมความคิดเห็นของประชาชนเพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาคัดแย้งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ สาเหตุที่คณะผู้วิจัยตัดสินใจเลือกตำบลบ้านทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เป็นพื้นที่ในการใช้ศึกษาวิจัยและจากการวิเคราะห์พบว่า 1. จากการเสวนาร่วมกับชาวบ้านในตำบลทรายขาวโดยส่วนใหญ่

ไม่เห็นด้วยต่อ พรบ.มั่นคง มาตราที่ 21 ในกรณีผู้กระทำความผิดในคดีความมั่นคงเมื่อพิสูจน์ทราบได้ว่าเป็นการกระทำผิดจริงต้องรับโทษที่ตนเองได้กระทำได้ ไม่เช่นนั้นกฎหมายบ้านเมืองจะมีไว้เพื่ออะไรหากไม่สามารถนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ 2. พรบ.มั่นคง มาตราที่ 21 เป็นเพียงนโยบายทางการเมืองไม่สามารถนำมาปฏิบัติใช้ให้เกิดความสันติสุขได้จริงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดน และเป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ ควรไปแก้ด้านการสร้างอาชีพ การสร้างการศึกษา ปัญหายาเสพติด กระบวนการยุติธรรมที่สามารถจับกุมผู้กระทำผิดได้อย่างแท้จริง ฯลฯ มากกว่าที่จะมามุ่งเน้นด้านการยกเว้นโทษให้แก่กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบในคดีความมั่นคง และจะมั่นใจได้อย่างไรว่าผู้เสียหายหรือญาติผู้เสียชีวิตในคดีความมั่นคงจะยอมความ และคงไม่มีญาติผู้เสียชีวิตคนใดยอมความในคดีความมั่นคง 3. สาเหตุที่ไม่มีการก่อคดีความรุนแรงในพื้นที่ใหม่บ้านเนื่องจากคนในพื้นที่ร่วมกันเป็นหูเป็นตาให้ หากมีบุคคลภายนอกเข้ามาเคลื่อนไหวในพื้นที่ที่จะได้รับการแจ้งเตือนไปยังกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้านให้ทราบทันที จึงทำให้ไม่มีกลุ่มแนวร่วมเข้ามากระทำการก่อความไม่สงบในพื้นที่เพราะคนในพื้นที่มีความสามัคคีร่วมกันสอดส่องดูแลอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา และในอดีตมีการทำกิจกรรมร่วมกันมาตั้งแต่สมัยเด็ก ๆ เช่น เล่นฟุตบอลด้วยกัน ความผูกพันเหล่านั้นยังคงมีอยู่จนถึงปัจจุบันเมื่อชาวบ้านเติบโตมาด้วยกันจึงไม่มีความรู้สึกแตกแยกทางความคิดถึงแม้จะนับถือคนละศาสนา 4. การบังคับใช้กฎหมายการศึกษาในพื้นที่ไม่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในบ้านทรายขาว การดำเนินชีวิตประจำวันเป็นไป

อย่างปกติสุข และยังพบว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นงานประเพณีของชาวไทยพุทธหรือชาวไทยมุสลิม จะมีการไปร่วมงานกันอย่างสม่ำเสมอโดยไม่แบ่งว่าเป็นประเพณีของศาสนาใด 5. ในพื้นที่บ้านทรายขาวชาวบ้านจะไม่นับถือศาสนาอิสลามจะไม่ใช้ภาษาอาหรับในการสื่อสารกันแต่จะใช้ภาษาใต้เป็นภาษาในการสื่อสารกันเป็นหลัก นี่อาจเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ทำให้ชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ไม่มีความรู้สึกแปลกแยกหรือแตกต่างกัน และ 6. ความสามัคคีจะเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดต่อการสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างสันติวิธี

■ บทสรุป วิจัย และข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินการวิจัยเรื่อง "การบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ต่อแนวทางการสร้างความสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้" สามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการสามารถอธิบายได้ดังนี้

■ วัตถุประสงค์ข้อที่ 1

เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจของประชาชนต่อการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการประเมินระดับความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยเป็นการทดสอบระดับความรู้ความเข้าใจของ

ประชาชนและข้าราชการจากจำนวนทั้งสิ้น 1,200 ราย ด้วยวิธีการตอบข้อคำถามจำนวน 7 ข้อ (กำหนดให้ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจต้องตอบถูกมากกว่า 3.5 คะแนน) แล้วนำผลคะแนนที่ได้จากการตอบข้อคำถามมาวิเคราะห์จากการประมวลผลทาง SPSS พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ที่ 3.34 คะแนนสรุปว่า กลุ่มตัวอย่างข้าราชการและประชาชน จำนวน 1,200 ราย ไม่มีความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คิดเป็นร้อยละ 60 หรือคิดเป็นจำนวน 720 ราย ซึ่งถือว่ามีความรู้ความเข้าใจเกินครึ่งหนึ่งของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ส่วนผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจมีเพียงร้อยละ 40 คิดเป็นจำนวน 480 ราย

และจากการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มข้าราชการและประชาชน พบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์น้อยกว่าข้าราชการ โดยพบว่าประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเพียงร้อยละ 31.5 หรือคิดเป็นจำนวน 284 ราย จากจำนวนกลุ่มประชาชน 900 ราย ส่วนข้าราชการมีความรู้ความเข้าใจคิดเป็นร้อยละ 65.3 หรือคิดเป็นจำนวน 196 ราย จากกลุ่มข้าราชการทั้งหมด 300 ราย ซึ่งข้าราชการมีระดับความรู้ความเข้าใจมากกว่าประชาชนถึงร้อยละ 33.8 เมื่อเทียบสัดส่วนกัน และเช่นเดียวกันในกลุ่มผู้ที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจ พบว่าข้าราชการไม่มีความรู้ความเข้าใจเพียงร้อยละ 34.7 ส่วนประชาชนไม่มีความรู้ความเข้าใจมากถึงร้อยละ 68.5 อาจสรุปได้ว่าข้าราชการสายงานยุติธรรม

มีความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มากกว่าประชาชน จากการดำเนินการวิจัยพบว่าการศึกษามีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาของ ดร.อภิวัฒน์ สมานธิ (2556, น.8) ที่ได้ทำการศึกษารายงานว่า จากการทดสอบระดับความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารงานยุติธรรมของข้าราชการและประชาชนในสามจังหวัดชายแดนพบว่า มีระดับความรู้ความเข้าใจผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้แสดงว่าประชาชนและข้าราชการมีความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารงานยุติธรรม แต่จากการทดสอบระดับความรู้ความเข้าใจด้านการบังคับใช้กฎหมายการศึกษาและ พรก.ฉุกเฉินพบว่า มีระดับความรู้ความเข้าใจต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้แสดงว่าประชาชนและข้าราชการมีความรู้ความเข้าใจด้านการบังคับใช้กฎหมายการศึกษาและ พรก.ฉุกเฉินในระดับที่ต่ำ อาจแสดงให้เห็นว่า ประชาชนในพื้นที่มีความรู้ความเข้าใจทั้งในเรื่องของกฎหมายการศึกษา, พรก.ฉุกเฉิน และกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีการบังคับใช้และระบอบคดีใช้ในพื้นที่ในระดับน้อยมาก ดังนั้นรัฐบาลควรหามาตรการการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงแนวทางการดำเนินการที่รัฐกำลังดำเนินการอยู่ เพื่อให้ประชาชนรู้และเข้าใจและอาจเป็นส่วนหนึ่งในทางจิตวิทยามวลชนเพื่อการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

■ วัตถุประสงค์ข้อที่ 2

เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชนต่อการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามแผนยุทธศาสตร์และเพื่อสร้างความสันติสุขในสามจังหวัดชายแดน

ภาคใต้

จากการศึกษาที่สะท้อนต่อการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามแผนยุทธศาสตร์ทั้ง 10 ข้อ พบว่าแผนยุทธศาสตร์ที่ประชาชนเห็นด้วยในลำดับที่ 1 คือ การใช้ยุทธศาสตร์ที่เน้นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมตามกรอบทศนะการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน (due process model) เติมรูปแบบ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับมากที่สุด (4.24) ลำดับรองลงมาคือยุทธศาสตร์ด้านการเร่งจัดตั้งคณะกรรมการสอดส่องดูแลการดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามหลักนิติธรรมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อประสานงานและให้มีการแก้ไขข้อขัดข้องในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับมากที่สุดเช่นกัน (4.22) ดังนั้นแสดงว่า ประชาชนในพื้นที่ที่มีความต้องการให้มีการใช้กระบวนการยุติธรรมในพื้นที่แต่ต้องอยู่บนพื้นฐานของการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน และอีกประการคือควรมีการเร่งจัดให้มีคณะกรรมการสอดส่องดูแลการดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามหลักนิติธรรมในพื้นที่ และจากการดูการตอบของประชาชนในข้อคำถามทั้ง 10 ข้อ ตามแผนยุทธศาสตร์จะเห็นได้ว่าประชาชนมีความคิดเห็นในระดับมากถึงมากที่สุดทั้ง 10 ยุทธศาสตร์ ดังนั้นแผนยุทธศาสตร์ของกระทรวงยุติธรรมที่ได้ดำเนินการมานั้นอาจสรุปได้ในเบื้องต้นว่าประชาชนเห็นด้วยที่จะให้ดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดน จากการดำเนินการวิจัยพบว่างานวิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาของ อคิน รพีพัฒน์ (2527, น.101)

ได้กล่าวถึงแนวทางการแบ่งการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้กล่าวไว้ดังนี้คือ 1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาตลอดจนแนวทางแก้ไข 2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกแนวทางและการวางแผนดำเนินกิจกรรม 3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ และ 4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

จากการดำเนินการวิจัยจะเห็นได้ว่าประชาชนมีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมกับแนวทางการใช้ยุทธศาสตร์ที่เน้นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมตามกรอบทศนะการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน (due process model) เติมรูปแบบ ดังนั้นการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาให้ได้มากที่สุดและเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน

ด้านแนวทางการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้และการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ในปัจจุบันสามารถสรุปได้ดังนี้ 1. ในปัจจุบันการบริหารงานยุติธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา เช่น การเก็บพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุในอดีตหากใครไปถึงที่เกิดเหตุก่อนก็จะเข้าเก็บหลักฐานทันทีโดยเฉพาะพยานวัตถุ ทำให้พยานวัตถุในที่เกิดเหตุเกิดความเสียหาย และยากที่จะนำมาใช้ประกอบการพิจารณาดี เช่น ลายนิ้วมือในที่เกิดเหตุมีลายนิ้วมือของ

เจ้าหน้าที่ของรัฐรวมอยู่ด้วย แต่ในปัจจุบัน มีการขอให้พนักงานพิสูจน์หลักฐานหรือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาพร้อมกันก่อนถึงจะสามารถเข้าเก็บพยานหลักฐานในที่เกิดเหตุได้ 2. ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยต่อ พรบ.มั่นคง มาตรา 21 ในกรณีผู้กระทำความผิดมีความมั่นคง ไม่ต้องรับโทษใดๆ เลย เพราะคดีความมั่นคง เป็นคดีอาญาไม่สามารถยอมความได้ และไม่มี สิ่งใดมายืนยันได้ว่าผู้ก่อความไม่สงบในคดี ความมั่นคงเมื่อเข้าสู่กระบวนการในมาตรา 21 แล้วจะไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำหรือ ก่อคดีอีก 3. อัตรากำลังพนักงานสอบสวน ในแต่ละโรงพักในพื้นที่สามจังหวัดชายแดน ยังไม่เพียงพอ ประกอบกับเมื่อพนักงานสอบสวน ย้ายมาทำงานในพื้นที่ได้ระยะหนึ่งก็ย้ายออกไป ทำให้การดำเนินคดีขาดตอน พนักงานสอบสวน คนใหม่ที่เข้ามาแทนที่ไม่สามารถดำเนินการด้าน คดีความมั่นคงที่ค้างอยู่ต่อไปได้ 4. กระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามแผนยุทธศาสตร์ ของกระทรวงยุติธรรมถือเป็นนโยบายที่ดี หาก สามารถนำมากำหนดใช้ได้จริงในพื้นที่ หากแต่ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสามจังหวัด ชายแดนต้องดำเนินการทั้งในส่วนกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และกระบวนการ ยุติธรรมหลักไปพร้อมๆ กัน เช่น การใช้หลัก นิติวิทยาศาสตร์มาแก้ไขปัญหา DNA กล้องวงจรปิด ที่มีคุณภาพ และการนำผู้กระทำความผิดที่แท้จริงใน คดีความมั่นคงมาลงโทษตามขั้นตอนของ กระบวนการยุติธรรม 5. จากการศึกษาพบว่า การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หรือ การลงพื้นที่เพื่อพบปะชาวบ้านทำให้จำนวน คดีการก่อความไม่สงบลดลงมากขึ้น เช่น การ วางระเบิด การฆ่าผู้บริสุทธิ์ ดังนั้นกระบวนการ

ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และแนวทางการเจรจา การพบปะผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา และ ประชาชนในพื้นที่จึงมีความสำคัญต่อการ ลดจำนวนการก่อความรุนแรงได้ในพื้นที่ 6. กฎหมายที่บังคับใช้ในสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้ ต้องสามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพก่อนจึงจะสามารถใช้กระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ การสมานฉันท์ไม่ใช่ การไม่ต้องรับโทษในคดีอาญาในกรณีคดีความ มั่นคง เพราะทั้งโจทก์และจำเลยในคดีความ มั่นคงต้องได้รับความยุติธรรมที่เท่าเทียมกัน 7. กรณีการเยียวยาถือเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มองว่า ไม่สามารถนำมาแก้ไขปัญหายาวในระยะเวลาได้ แต่อาจจะมีผลในทางจิตวิทยาของคนในพื้นที่ เพื่อไม่ให้ปัญหาลุกลามยากต่อการควบคุม ดังนั้นกระบวนการเยียวยาถือเป็นองค์ประกอบ ของการแก้ปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่าที่จะเป็น แนวทางในการแก้ไขปัญหาในระยะยาว 8. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จะเกิดขึ้นได้ต้องเกิดจากการดำเนินการ ร่วมกันระหว่าง ภาครัฐ ประชาสังคม NGO และภาคประชาชน 9. กระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์ตามแผนยุทธศาสตร์ของ กระทรวงยุติธรรม มองว่าเป็นเพียงนโยบาย มวลชนสัมพันธ์หรือหลักปฏิบัติการจิตวิทยา มากกว่า ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการดำเนินการ ไม่ใช่ประชาชนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกลุ่มผู้ก่อ ความไม่สงบ แต่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่ ดันเหตุได้นั้นคือ การนำผู้กระทำความผิดในคดี ความมั่นคงมาลงโทษได้แท้จริง 10. กระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถดำเนินการได้ แต่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมหลักก่อน

เพราะคดีความมั่นคงถือเป็นคดีอาญาไม่สามารถยอมความได้ ดังนั้น หากจะกำหนดให้ใช้แนวทางสมานฉันท์ ผู้กระทำผิดต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมหลักเสียก่อน 11. ในปัจจุบันปัญหากระบวนการยุติธรรมในสามจังหวัดชายแดน คือ การไม่มีใครกล่ามาเป็นพยานในคดีความมั่นคงทำให้น้ำหนักพยานหลักฐานลดน้อยลง และไม่สามารถนำผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ เพราะกลัวด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนเองและคนในครอบครัว 12. เห็นด้วยต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ตามแผนยุทธศาสตร์ของกระทรวงยุติธรรม เพราะถือเป็นนโยบายที่ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าถึงประชาชนได้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะนโยบายการเปิดพื้นที่ให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมในฐานะ “เยาวชนยุติธรรม” แต่มาตรการนี้อาจต้องใช้เวลาในการดำเนินการเป็นระยะเวลานานเพื่อดึงเยาวชนรุ่นใหม่ไม่ให้เข้าร่วมกลุ่มแนวร่วมหรือผู้ก่อความไม่สงบ 13. เห็นด้วยต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามแผนยุทธศาสตร์ของกระทรวงยุติธรรม แต่มองว่าเป็นการแก้ที่ไม่ตรงจุดเท่าที่ควร เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนไม่ได้เกิดจากการที่ประชาชนไม่มีความรู้เรื่องกระบวนการยุติธรรม แต่เกิดจากการที่ประชาชนเกิดความหวาดกลัวต่อการกระทำของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบในพื้นที่ จึงทำให้ประชาชนนิ่งเฉยต่อปัญหา เช่น การไม่กล่ามาเป็นพยานในที่เกิดเหตุหรือปัญหาที่เกิดจากการที่ประชาชนชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ไม่มีงานทำจึงเข้าสู่กลุ่มแนวร่วม ดังนั้นควรหาอาชีพที่มั่นคงให้ประชาชนในพื้นที่ได้ทำ มีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้เลี้ยงครอบครัวได้

น่าจะเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาที่ตรงประเด็นมากกว่า 14. นโยบายสมานฉันท์เป็นนโยบายฝ่ายการเมืองที่ต้องการนำงบประมาณมาใช้ในการพัฒนาพื้นที่ด้านความมั่นคง และหวังให้เกิดการปรองดอง แต่ในความเป็นจริงโครงสร้างของปัญหาเกิดจากองค์ประกอบมากมาย การปรองดองจะเกิดขึ้นไม่ได้ตราบดีที่ประชาชนยังไม่มีเชื่อมั่นในชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง 15. เห็นด้วยต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามแผนยุทธศาสตร์ของกระทรวงยุติธรรม ในการกำหนดนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และควรเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดในคดีมั่นคงได้มีโอกาสกลับตัวกลับใจ แต่ทั้งนี้ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมหลักก่อนถึงจะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ เห็นด้วยต่อมาตรการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่และขั้นตอนการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเป็น 2 ภาษา คือภาษาไทยและภาษามลายูเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน

■ วัตถุประสงค์ข้อที่ 3

เพื่อศึกษาแนวทางการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีความเหมาะสมมาใช้ควบคู่กับการบริหารงานยุติธรรมหลักในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการศึกษาที่คณะต่อการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ต่อแนวทางการสร้างความสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า แนวทางการสร้างความสันติสุขที่ประชาชนเห็นด้วยในลำดับที่ 1 คือ เห็นด้วยต่อการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการแก้ไขปัญหาความ

ไม่สงบในสามจังหวัดชายแดน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับมาก (4.13) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาของ ดร.อภิวัฒน์ สมานธิ (2556, บทคัดย่อ) ที่กล่าวถึงข้อเสนอแนะต่อแนวทางแก้ไขปัญหาในสามจังหวัดชายแดนในข้อที่ 4 กล่าวว่า ควรมีการแสวงหาแนวทางการนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หรือกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้ในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดน และลำดับรองลงมาคือ เห็นด้วยต่อการให้ผู้นำทางศาสนาและผู้นำชุมชนและประชาชนเข้ามาเป็นส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในพื้นที่ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับมากเช่นกัน (3.87) ส่วนลำดับสุดท้ายที่ประชาชนเห็นด้วยน้อยที่สุด (ลำดับที่ 14) คือ ปัญหาในสามจังหวัดชายแดนได้จะจบได้ด้วยการเจรจา กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในระดับ ปานกลาง (3.13) อาจเป็นไปได้ว่าในปัจจุบันรัฐบาลอาจยังไม่มี ความชัดเจนในการเจรจา และกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบที่ออกมาเจรจาไม่ใช่กลุ่มที่แท้จริงในการก่อความไม่สงบ ผู้วิจัยมองว่าในปัจจุบันการดำเนินการก่อความไม่สงบเป็นเรื่องที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจะสามารถสั่งการหรือกลุ่มแนวร่วมได้ทั้งหมดในสามจังหวัดชายแดน เพราะในปัจจุบันกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบมีการดำเนินการที่เป็นเอกภาพของตนเองในแต่ละจังหวัดแต่ละพื้นที่ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากมากที่จะดำเนินการให้รับฟังหรือเชื่อฟังคำสั่งใครคนใดคนหนึ่งเพื่อให้เป็นตัวแทนในการเข้าสู่การเจรจากับรัฐ จากการศึกษาอาจสรุปได้ในเบื้องต้นว่า ในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น ประชาชนเห็นด้วยอย่างยิ่งที่จะให้มีการนำเอาแนวทาง

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เข้ามาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ และประการต่อมาคือ เห็นด้วยต่อการให้ผู้นำศาสนา และผู้นำชุมชนและประชาชนเข้ามาเป็นส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในพื้นที่ ส่วนที่ประชาชนยังไม่มั่นใจนั้นคือ แนวทางการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาคเพราะ รัฐยังไม่มี ความชัดเจนและไม่มั่นใจว่ากลุ่มผู้ก่อความไม่สงบที่จะมาเจรจาด้วยนั้นจะเป็นกลุ่มตัวแทนที่จะสามารถหยุดการก่อความไม่สงบในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

ทัศนะด้านการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์พบว่า ประชาชนมีทัศนะโดยรวมอยู่ในระดับมาก (3.95) แสดงว่า ประชาชนมีความคิดเห็นว่าควรนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการแก้ไขปัญหาคในพื้นที่ อาจเป็นไปได้ว่าประชาชนมองแนวทางแก้ไขในพื้นที่ควรใช้การสร้างความปลอดภัย การประนีประนอมมากกว่าการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาค ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ นิติธร วงศ์ยืน (2548: 153) ได้ให้ความหมายว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หรือ Restorative Justice (RJ) เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่มุ่งนำมาใช้เสริมกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่ใช้ในปัจจุบันให้คล่องตัวยิ่งขึ้น โดยพิจารณาถึงผู้เสียหายที่แท้จริง ปรับเปลี่ยนปรัชญาวิธีคิดและการมองปัญหา โดยมองว่า การกระทำความผิดทางอาญาเป็นการทำลายสัมพันธ์ภาพที่ดี ระหว่างบุคคลและความสมานฉันท์ในสังคม (จากเดิมที่มองว่าเป็นการกระทำละเมิดต่อรัฐ) และมองว่าการกระทำความผิดทางอาญาก่อให้เกิดผลกระทบหรือความเสียหายที่จำต้องมีการเยียวยาหรือฟื้นฟู (เดิมมองว่าเป็นการ

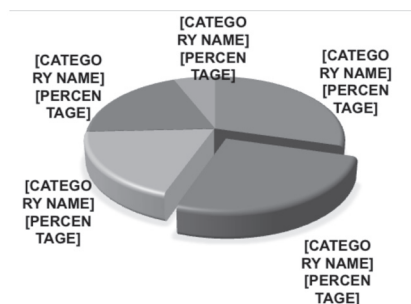
ละเมิดต่อกฎหมาย) ทั้งเป็นการนำวิธีการประนีประนอมที่มีมาแต่ดั้งเดิมมากลั่นกรองเป็นแนวคิด และใช้ทฤษฎีอาชญาวิทยาแนวสันติวิธี (Peacemaking Criminology) ภายใต้กระบวนการไม่ใช้ความรุนแรง (Non-Violence Paradigm) ที่สังคมโลกพัฒนาขึ้นเพื่อสร้างสมดุลกับความรุนแรงและความขัดแย้งในสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือการนำทฤษฎีมาอธิบายวิธีการหรือหลักปฏิบัติที่ใช้ในอดีต เพื่อประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบันนั่นเอง ดังนั้นแนวทางกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเป็นทางออกของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำเป็นอย่างยิ่ง และถือเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างสันติวิธี

ทัศนะด้านแนวทางการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในปัจจุบัน พบว่า ประชาชนมีทัศนะโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (3.36) แสดงว่าประชาชนอาจมองว่าในปัจจุบันการดำเนินการต่อการแก้ไขปัญหาความไม่สงบของเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ยังไม่สำเร็จเท่าที่ควร เพราะการฆ่าผู้บริสุทธิ์ ปัญหาการสร้างสถานการณ์ความไม่สงบยังเกิดขึ้นเป็นประจำทุกวัน ประชาชนจึงมีความเชื่อมั่นต่อการแก้ไขปัญหาแค่ในระดับปานกลาง ดังนั้นภาครัฐต้องสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นต่อประชาชน อาจจะเป็นการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เข้ามาแก้ไขปัญหาเพิ่มมากขึ้น ควรหาแนวทางการเจรจาที่มีความชัดเจนและต้องมั่นใจว่าการเจรจานั้นเจรจากับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบอย่างแท้จริง ตลอดจนต้องมีความชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมายการศึกษา, พรก.ฉุกเฉิน หรือ พรบ.มั่นคงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดน และการดำเนินการต้องไม่ละเมิดสิทธิของประชาชนในพื้นที่ด้วย

เช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2550, น.5) ที่กล่าวไว้ในหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ในเชิงเศรษฐศาสตร์ว่า การแก้ไขสถานการณ์ภาคใต้ของรัฐบาล ดูเหมือนจะไม่สามารถยุติความรุนแรงลงได้ในเวลาอันใกล้ ฝ่ายคนร้ายที่ก่อเหตุในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พยายามสร้างความหวาดกลัวให้กับประชาชนในพื้นที่อย่างหนักหน่วง รุนแรง ต่อเนื่อง และมีแนวโน้มว่าจะลุกลามไปยังจังหวัดใกล้เคียง เพื่อผลักดันให้ประชาชนที่ทนไม่ได้กับสถานการณ์ที่รุนแรงจำเป็นต้องออกจากพื้นที่ หรือทำให้ประชาชนที่ต้องการอยู่ในพื้นที่ต่อไป กลายเป็นพวกเดียวกับฝ่ายคนร้าย ไม่ว่าโดยความสมัครใจหรือความกลัวก็ตาม นี่อาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประชาชนไม่มีความเชื่อมั่นเท่าที่ควรต่อแนวทางการแก้ไขปัญหาของรัฐบาลปัจจุบัน

1. ทัศนะของประชาชนต่อการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1. ท่านมีทัศนะอย่างไรต่อการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ควรใช้เพื่อการปรามไม่ให้เกิด

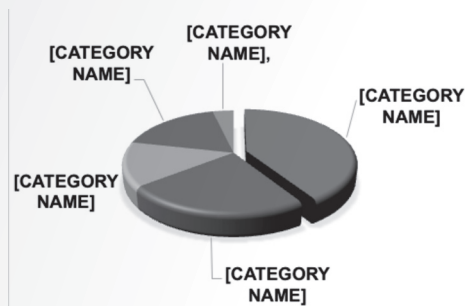
การกระทำผิดโดยผู้นำชุมชน หรือผู้นำทางศาสนา มากกว่าที่จะมาใช้ในการยกเว้นโทษทางคดีอาญา กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 29.5 ส่วนที่ไม่เห็นด้วย เพราะ หากเกิดคดีความมั่นคงถึงขั้นฆ่าคนตายแล้วไม่ควรนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นลำดับรองลงมา คิดเป็นร้อยละ 26 และหากเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มพบว่า กลุ่มข้าราชการ เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ควรใช้เพื่อการปรามไม่ให้เกิดการกระทำผิด โดยผู้นำชุมชน หรือผู้นำทางศาสนา มากกว่าที่จะมาใช้ในการยกเว้นโทษทางคดีอาญา มีสัดส่วนที่มากกว่ากลุ่มตัวอย่างประชาชน ซึ่งเห็นด้วยเพียงร้อยละ 27.1 แสดงว่า การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในพื้นที่อาจใช้ได้เพียงเพื่อการปรามโดยผู้นำศาสนาและผู้นำชุมชน เพื่อไม่ให้มีการกระทำความผิด มากกว่าที่จะใช้เพื่อการยกเว้นโทษทางคดีอาญา ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ อานันท์ ปันยารชุน (2548, บทความ) ได้กล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบริหารงานยุติธรรมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และทางออกของแนวทางแก้ไขปัญหาคือ เป็นประเด็นที่สี่ การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นหัวใจของความสำเร็จของการบริหารงานของภาครัฐ ในส่วนของกระบวนการยุติธรรมก็เช่นเดียวกัน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรมของประชาชนในขั้นตอนต่าง ๆ และในระดับต่าง ๆ ของกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่การเข้าไปสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และเปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถดำเนินการแก้ปัญหาข้อพิพาท โดยใช้วิถีทางวัฒนธรรมและทางศาสนา โดยไม่ต้องนำข้อพิพาทเข้ามาในกระบวนการยุติธรรม การสร้างเครือข่ายยุติธรรมชุมชน

การพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางเลือกตามแนวทางกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การปรับปรุงระบบกระบวนการยุติธรรมให้คำนึงพื้นฐานทางศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมในพื้นที่ถือเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนอีกเรื่องหนึ่งที่ต้อง ดำเนินการ และยังสอดคล้องกับแนวความคิดของ จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย (2548, น.7) กล่าวถึงกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในประเทศไต้หวันงานวิจัยเรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การปรับกระบวนการทศน์ กระบวนการยุติธรรมไทย ไว้ว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) มีลักษณะสำคัญในทางวิชาการและทางปฏิบัติ คือ เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมซึ่งมีลักษณะของ “ปรัชญา แนวคิด และทฤษฎี” ซึ่งมีกรอบทศน์มุ่งสู่ความสันติสุขสมานฉันท์ทางสังคมที่สามารถบรรลุถึงเป้าหมายนั้นได้ด้วย “กระบวนการวิธีเชิงสมานฉันท์” (restorative justice process) ใช้เป็นทางเลือกในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้หลายระดับรวมทั้งระดับที่มีการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นขั้นที่มีความขัดแย้งสูงสุดในสังคม

2. ท่านคิดว่าการบริหารงานยุติธรรมโดยใช้แนวทางกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของรัฐในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นถือเป็นแนวทางที่ดำเนินมาถูกทางแล้วหรือยัง

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่ตอบว่าการบริหารงานยุติธรรมโดยใช้แนวทางกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของรัฐในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ดำเนินการมาถูกทางแล้ว เพราะสถานการณ์ในปัจจุบันดีขึ้นมาก คิดเป็นร้อยละ 41 และที่ตอบว่าน่าจะถูกต้อง เพราะสถานการณ์ดีกว่าที่ผ่านมาแต่ยัง

แก้ไขปัญหาได้ไม่หมด คิดเป็นร้อยละ 23.5 จากข้อคำถามในประเด็นนี้ ผู้วิจัยคิดว่าประชาชนในพื้นที่มองว่าการบริหารงานยุติธรรมโดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ดำเนินการมาถูกทางแล้ว และประชาชนมีความพอใจต่อการบริหารงานยุติธรรมในพื้นที่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะมาตรการในการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อแก้ไขปัญหาในสามจังหวัดชายแดน ซึ่งหากเปรียบเทียบรายกลุ่มพบว่าทั้งประชาชนและข้าราชการเห็นด้วยว่ามาถูกทางแล้วทั้งสองกลุ่มโดยมีความคิดเห็นที่ใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 42.2 และ 37.3 ตามลำดับเช่นกัน

3. แนวทางแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการดำเนินการวิจัยคณะวิจัยสามารถสรุปข้อค้นพบและแนวทางแก้ไขปัญหาในเชิงปฏิบัติ เพื่อหาวิธีการหรือมาตรการเพื่อนำมาแก้ไขปัญหาได้ดังนี้ คือ 1. ควรจัดหากล่องวงจรปิดที่มีคุณภาพสูงที่สามารถซูมให้เห็นหน้าผู้กระทำความผิดได้จากระยะไกลและติดบนยอดเสาสูงซึ่งไม่สามารถทำลายได้มาติดตั้งไว้ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือหาวิธีการให้กล่องวงจรปิดสามารถเคลื่อนย้ายที่ติดตั้งได้ โดยกล่องวงจรปิดจะรับสัญญาณ Wireless ที่มี

การติดตั้งเสาครอบคลุมพื้นที่ทั้งสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และใช้พลังงานจากแบตเตอรี่ที่มีการชาร์จไฟเก็บประจุไฟฟ้าได้ วิธีการนี้จะทำให้ผู้ก่อความไม่สงบไม่สามารถทราบได้ว่ากล่องวงจรปิดมีการติดตั้งบริเวณใดบ้าง และคอยให้เจ้าหน้าที่ปรับเปลี่ยนสถานที่ติดตั้งอยู่เป็นประจำ เพราะต้องยอมรับว่าในปัจจุบันกล่องวงจรปิดถือเป็นหัวใจสำคัญในการคลี่คลายคดีความมั่นคงในสามจังหวัดชายแดนได้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดมา และถือเป็นพยานหลักฐานสำคัญในการประกอบการพิจารณาคดีในชั้นศาล 2. ควรมีการจัดเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจเป็นเจ้าหน้าที่ทหารหรือตำรวจ หรือ อส.ประจำหมู่บ้านดูแลความสงบเป็นรายครัวเรือน เช่น กำหนดให้เจ้าหน้าที่ 2 คน รับผิดชอบ 5 หลังคาเรือนมีการติดตามคุ้มครอง และดูแลกิจวัตรประจำวันของแต่ละหลังคาเรือนเช่น การเดินทางไปเยี่ยม การโทรศัพท์ไปพูดคุยถามสารทุกข์ต่าง ๆ และหากมีบุคคลใดหายไปเป็นเวลาหลายวันต้องแจ้งให้ทราบว่ายหายไประยะเวลาใด และจะกลับมาเมื่อไหร่ ทั้งนี้นอกจากจะเป็นการทราบการดำเนินการของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบที่แฝงตัวในกลุ่มชาวบ้านแล้ว ยังเป็นการควบคุมให้กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบดำเนินการก่อความไม่สงบได้ยากลำบากมากยิ่งขึ้น และยังเป็นอีกมาตรการหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านรู้สึกอุ่นใจที่ได้รับการคุ้มครองและดูแลจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ อีกแนวทางหนึ่งด้วยเช่นกัน 3. ควรมีการตรวจสอบร่างงบประมาณที่ได้รับการอนุมัติลงมามีดำเนินการในพื้นที่ กับสัดส่วนกำลังพลที่มีอยู่จริงสอดคล้องกันหรือไม่เพราะหากไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงจะเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณโดยไม่เกิด

4. ควรมีการตรวจสอบจำนวนเด็กที่เรียนใน

โรงเรียนปอเนาะด้วยเช่นกันว่าสอดคล้องกับความเป็นจริงหรือไม่ เพราะงบประมาณที่กระทรวงศึกษาธิการได้สนับสนุนลงไปนั้นอาจไม่สอดคล้องกับจำนวนนักเรียนในโรงเรียนปอเนาะที่เรียนอยู่จริง 5. การศึกษาถือเป็นหัวใจสำคัญของปัญหา โดยพบว่าเยาวชนในสามจังหวัดชายแดนส่วนใหญ่ไม่ได้รักการศึกษา หรือไม่ก็ศึกษาเฉพาะด้านศาสนาเพียงอย่างเดียว เมื่อจบการศึกษาจึงไม่มีงานรองรับ และว่างงานทำให้เยาวชนเหล่านี้มีโอกาสที่จะเข้าร่วมกลุ่มแนวร่วมเพราะไม่มีงานทำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิวัฒน์ สมานิต (2554, น.93) 6. การเจรจาถือเป็นหัวใจสำคัญในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดน ที่สำคัญคือรัฐบาลต้องเจรจากับกลุ่มที่ก่อความไม่สงบได้อย่างแท้จริง 7. ปัจจุบันประชาชนชาวมุสลิมเข้าใจการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐมากยิ่งขึ้น แต่ยังติดกับการไม่กล้ามาเป็นพยานในคดีความมั่นคง 8. ควรมีการควบคุมโรงเรียนปอเนาะให้อยู่ในการดูแลรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพราะหากไม่มีการควบคุมอาจเป็นที่ปมเพาะค่านิยมที่ผิด ๆ ให้แก่เด็กและเยาวชน เมื่อเยาวชนเหล่านี้โตมาก็คงจะกระทำผิดและเข้าสู่กลุ่มแนวร่วมตามอุดมการณ์แบบผิด ๆ ที่ตนได้เรียนรู้มา 9. ต้องมีการคัดสรร บุคคลที่จะมาเป็นอาจารย์ด้านการสอนศาสนาในโรงเรียนตาดีกา หรือปอเนาะ เพราะจากการศึกษาพบว่า ครูสอนศาสนาหรืออุstad มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการปลูกฝังเยาวชนให้หลงเชื่อและชักชวนให้เข้าสู่ขบวนการก่อความไม่สงบ โดยการสอนค่านิยมผิด ๆ เช่น สอนให้เกลียดการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ สอนให้อคติและคิดว่าเจ้าหน้าที่รัฐเข้ามา

รังแกประชาชนในพื้นที่ เมื่อเป็นเช่นนั้นนานเข้าเด็กและเยาวชนเหล่านี้จะรู้สึกเกลียดชังเจ้าหน้าที่ของรัฐและเป็นปฏิปักษ์ในที่สุด 10. คดีบางคดีในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อาจไม่ใช่คดีความมั่นคงเพียงอย่างเดียว อาจเป็นคดีทั่วไป เช่น การฆ่ากันตายด้วยเรื่องส่วนตัว การหักหลังทางธุรกิจ, การหักหลังในคดียาเสพติด เป็นต้น แต่เมื่อมีคดีเกิดขึ้นในพื้นที่มักโยงเป็นเรื่องความมั่นคง เพราะผู้เสียหายหรือญาติผู้เสียชีวิตหวังว่าอาจจะได้รับเงินเยียวยาจากคดีที่เกิดขึ้น 11. ประชาชนในพื้นที่บางส่วนไม่เห็นด้วยกับแนวทางของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบแต่จำเป็นต้องยอมเข้าร่วม หรือนิ่งเฉยเพื่อไม่ให้ตนเองและครอบครัวเดือดร้อน ดังนั้นรัฐต้องหามาตรการที่จะทำให้ประชาชนเชื่อมั่นได้ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถคุ้มครองพวกเขาเหล่านี้ได้จริง ๆ และตลอดไป 12. การบิดเบือนคำสอนทางศาสนาเป็นคำกล่าวอ้างเพื่อให้คนที่เข้าร่วมอุดมการณ์ของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบรู้สึกว่าการกระทำลงไปนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ผิด และตามหลักศาสนาอิสลามการทำสงครามศาสนาถือเป็นการได้บุญสูงสุด เมื่อตายไปแล้วจะได้ขึ้นสวรรค์ซึ่งถือเป็นความเชื่อที่ผิด ๆ เช่นในบางหมู่บ้านที่มีกลุ่มแนวร่วมอาศัยอยู่มาก เมื่อสมาชิกในกลุ่มเสียชีวิตจากการปะทะจะมีการนำศพมาแห่รอบหมู่บ้าน ซึ่งมองว่าเป็นค่านิยมที่ผิดและยากจะแก้ไขความเชื่อเหล่านี้ของคนในหมู่บ้านนั้น ๆ 13. ประเทศมาเลเซียต้องมีความจริงจังในการเข้ามาช่วยแก้ไขไปหา เพราะในปัจจุบัน ปัญหาอย่างหนึ่งของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือการที่ผู้กระทำความผิดถือบัตรประชาชนสองใบ ทำให้เมื่อก่อความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนก็จะหนีไปอยู่ประเทศ

มาเลเซียโดยไม่มีความผิดใด ๆ เพราะมีบัตรประชาชนเป็นชาวมาเลเซีย 14. ด้านเศรษฐกิจ รัฐต้องให้การสนับสนุนด้านเศรษฐกิจ สร้างรายได้ให้คนในพื้นที่ที่มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เพราะเมื่อประชาชนมีสภาวะทางครอบครัวที่ดีก็จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการก่อความไม่สงบได้อีกแนวทางหนึ่ง

■ ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. จากการศึกษาพบว่าประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจต่อแนวทางการบริหารงานยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่รัฐบาลได้ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะเมื่อมีการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มข้าราชการในสายงานยุติธรรมและประชาชนทั่วไปในพื้นที่ พบว่า ประชาชนทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์น้อยกว่ากลุ่มข้าราชการฯ ด้วยเช่นกัน ดังนั้น ควรมีการรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชนต่อแนวทางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยการนำแนวทางกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เพื่อให้เกิดแนวทางแก้ไขปัญหาย่างสันติวิธี

2. จากการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงแผนการดำเนินงานของแผนยุทธศาสตร์กระทรวงยุติธรรมที่ได้ดำเนินการอยู่ในพื้นที่เท่าที่ควร ดังนั้น ควรมีการรณรงค์ให้ประชาชนทราบถึงแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวให้มากยิ่งขึ้น

3. จากการศึกษาพบว่า แผนยุทธศาสตร์ที่ประชาชนเห็นด้วยในลำดับที่ 1 คือ การใช้ยุทธศาสตร์ที่เน้นการอำนวยความสะดวกตามกรอบทศนะการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน

ของประชาชน (due process model) เติมรูปแบบลำดับรองลงมาคือ ยุทธศาสตร์ด้านการเร่งจัดตั้งคณะกรรมการสอดส่องดูแลการดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามหลักนิติธรรมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อประสานงานและให้มีการแก้ไขข้อขัดข้องในกระบวนการยุติธรรม แสดงให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่มีความต้องการให้มีการใช้กระบวนการยุติธรรมหลักหรือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในพื้นที่แต่ต้องอยู่บนพื้นฐานของการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน

4. ด้านแนวทางการสร้างความสันติสุขประชาชนเห็นด้วยมากที่สุด คือ เห็นด้วยต่อการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดน แสดงว่าประชาชนยังมีความเชื่อมั่นว่าปัญหาความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการแก้ไขปัญห และลำดับรองลงมาคือ เห็นด้วยต่อการให้ผู้นำทางศาสนาและผู้นำชุมชนและประชาชนเข้ามาเป็นส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่

5. จากการศึกษาด้านการนำ พบว่า มั่นคงมาตราที่ 21 มาบังคับใช้ในพื้นที่ กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำผิดในคดีความมั่นคง ผู้กระทำผิดสามารถเข้าสู่กระบวนการสำนึกผิดเป็นระยะเวลา 6 เดือนแล้วไม่ต้องรับโทษที่ตนได้กระทำพบว่า ข้าราชการและประชาชนทั่วไปไม่เห็นด้วยต่อมาตรานี้ เพราะมองว่าไม่สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้จริงและไม่มีอะไรมายืนยันได้ว่าผู้กระทำผิดจะไม่กลับมาก่อคดีอีก แต่หากเป็นการกระทำที่ไม่รุนแรงมาก เช่น กรณีการวางระเบิด การดูต้นทาง หรือการทำลาย

กล้องวงจรปิด อาจสามารถนำเข้าสู่กระบวนการ
พรบ. มันคง มาตราที่ 21 ได้

6. การดำเนินการในการแก้ไขปัญหาความ
ขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องใช้
ทั้งกระบวนการยุติธรรมหลักและกระบวนการ
ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ควบคู่กันไป เพราะมี
ความสำคัญที่เท่าเทียมกัน

7. การใช้กระบวนการยุติธรรมหลัก โดย
ผ่านขั้นตอนคือ ขั้นตอนการ อยุ่การ ศาล และ
ราชทัณฑ์ในพื้นที่ต้องมีความชัดเจน และควรนำ
หลักนิติวิทยาศาสตร์มาใช้ในการคลี่คลายคดี
ให้มากยิ่งขึ้น หรือการใช้กล้องวงจรปิดที่มี
คุณภาพมาตรฐานจับการกระทำผิด ซึ่งถือเป็น
หลักฐานที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการนำผู้กระทำ
ความผิดในคดีความมันคงมาลงโทษ

8. จากการศึกษาพบว่า มาตรการในการ
เจรจาหรือการพบปะพูดคุยกับประชาชน ผู้นำ
ชุมชน และผู้นำทางศาสนาในพื้นที่ มีส่วน
อย่างยิ่งต่อการช่วยลดจำนวนการก่อความ
ไม่สงบในพื้นที่ให้ลดน้อยลง

9. การเจรจาถือเป็นหัวใจสำคัญในการ
แก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ แต่ที่สำคัญ
รัฐบาลต้องมีความเป็นเอกภาพในการเจรจา
และในการเจรจากลุ่มผู้ก่อความไม่สงบต้อง
เป็นกลุ่มที่สามารถพูดคุยกับทุกกลุ่มย่อยให้หยุด
การก่อความไม่สงบได้อย่างแท้จริง

10. รัฐบาลควรมีการตรวจสอบการจัดสรร
งบประมาณที่ได้อนุมัติลงไปเพื่อแก้ไขปัญหาใน
พื้นที่ที่มีความสอดคล้องระหว่างงบประมาณ
และจำนวนบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติ
หน้าที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้หรือไม่
อย่างไรตามหลักนิติรัฐและนิติธรรม

■ ข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยในเชิงปฏิบัติการ
คือ ทำการศึกษาถึงระดับความรู้ความเข้าใจ
ของประชาชนและข้าราชการในพื้นที่ควบคู่ไปกับ
การให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการบริหารงาน
ยุติธรรมบนพื้นฐานกระบวนการยุติธรรมเชิง
สมานฉันท์ และเพื่อให้ประชาชนทราบถึง
แนวทางการดำเนินการอย่างสันติวิธีที่รัฐบาล
ดำเนินการอยู่ อันจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการ
สร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในสังคม

2. ควรศึกษารูปแบบหรือวิธีการที่จะทำให้
ประชาชนทราบถึงแนวทางการนำแผนยุทธศาสตร์
กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของ
กระทรวงยุติธรรมมาลงรณรงค์ใช้ในพื้นที่ได้อย่าง
มีประสิทธิภาพควรเป็นอย่างไร

3. ควรมีการศึกษาในเชิงลึกถึงการนำเอา
พรบ.มันคง มาตราที่ 21 มาบังคับใช้ในพื้นที่
สามจังหวัดชายแดนว่า มีข้อดีข้อเสียอย่างไร และ
หากจะใช้แนวทางการสมานฉันท์โดยกำหนด
เป็นกฎหมายหรือข้อบังคับควรมีลักษณะอย่างไร
ประชาชนในพื้นที่จึงจะยอมรับแนวทางอย่าง
สันติวิธีและสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง
ได้อย่างแท้จริง

4. ควรมีการศึกษาวิจัยในพื้นที่ที่มีการ
บังคับใช้พรบ.มันคง คือ สี่อำเภอในจังหวัดสงขลา
(อำเภอเทพา อำเภอสะบ้าย้อย อำเภอจะนะ และ
อำเภอนาทวี) และอำเภอแม่ลาน จ.ปัตตานี ว่า
จากการดำเนินการบังคับใช้กฎหมายต่อแนวทาง
การสร้างสมานฉันท์ในพื้นที่สามารถนำ
มาบังคับใช้ได้จริงมากน้อยเพียงใด และมี
ประสิทธิภาพต่อการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง
ที่เกิดขึ้นหรือไม่อย่างไร

■ บรรณานุกรม

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, (2550). “แนวทาง
การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสามจังหวัด
ชายแดน”, หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ประจำ
วันที่ 23 เมษายน 2550

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2548) “กระบวนการ
ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การปรับกระบวนการ
กระบวนการยุติธรรมไทย”. วิทยานิพนธ์ดุษฎี
บัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการคณะบัณฑิต
วิทยาลัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นิติธร วงศ์ยืน, (2548). “กระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์ด้วยวิธีกลุ่มครอบครัว”, ดุลพาห
กันยายน-ธันวาคม 2548

อคิน รพีพัฒน์ , ม.ร.ว. (2527). “การมีส่วนร่วม
ของชุมชนในการพัฒนา”. ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์
(บรรณาธิการ) กรุงเทพฯ: คัดดีโสภาคการพิมพ์.

อานันท์ ปันยารชุน (2548), การดำเนิน
กระบวนการยุติธรรมใน 3 จังหวัดชายแดน
ภาคใต้ – ปัญหาและแนวทางแก้ไข, บทความ
หนังสือพิมพ์ประชาไท เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม
2548

อภิวัฒน์ สมาธิ, (2554) “การดำเนินนโยบาย
ของรัฐภายใต้การบังคับใช้กฏอัยการศึกใน
สามจังหวัดชายแดน ภาคใต้”, ดุษฎีนิพนธ์
สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัย
อีสเทิร์นเอเซีย

อภิวัฒน์ สมาธิ, (2556) “การบริหารงาน
ยุติธรรมภายใต้การบังคับใช้กฏอัยการศึก
และพระราชกำหนดการบริหารราชการใน
สถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อแก้ไขปัญหาความ
ขัดแย้งในจังหวัดชายแดนใต้”, งบวิจัย
สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ภจว.สข)

